

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Литвина Андрія Федоровича
«Формування технологічної культури майбутніх учителів
загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційної роботи

Останнім часом поява сучасної техніки й новітніх технологій, розвиток ринкових відносин та нових форм господарювання все більше вимагає інноваційних підходів до формування технологічної культури фахівців. Технологічна культура активно застосовується в усіх галузях виробництва, є однією з елементів професійно-педагогічної культури сучасного вчителя. Формування технологічної культури вчителя сприяє модернізації навчально-виховного процесу на шляху до впровадження європейських стандартів вищої освіти.

Особлива увага щодо формування технологічної культури сучасного вчителя повинна бути зацентрована в процесі професійної підготовки майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін, які знайомлять учнів в школі з сучасним виробництвом, закладають основи культури їх майбутньої трудової діяльності. Технологічна культура учителів загальнотехнічних дисциплін передбачає наявність у них системи технологічних знань й умінь, формує певний технологічний погляд на світ. Проявами технологічної культури є здатність до творчої перетворювальної діяльності на основі ґрунтового знання сучасних технологій. Отже, формування технологічної культури є потребою часу й основною вимогою до професійної підготовки сучасного вчителя загальнотехнічних дисциплін.

Слід наголосити на злободенності та своєчасності дисертаційного дослідження Литвина А.Ф., предметом якого обрано професійну підготовку майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін.

Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на наступні результати, що мають вагому наукову новизну.

По-перше виявлено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено сукупність організаційно-педагогічних умов формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки

По-друге, розроблено структурно-функціональну модель формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін, що

умовно поділена на ряд блоків: цільово-змістовний, організаційно-технологічний та діагностично-результативний.

По-третє, уточнено сутність поняття «формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін», структуру технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін й її рівні.

По-четверте, подальшого розвитку набули технології, форми професійної підготовки майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін, генезис поняття «технологічна культура» як інтеграції дефініцій «культура» й «технологія».

Вважаємо, що елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Детальне ознайомлення з текстом дисертації А.Ф.Литвина дає підстави стверджувати, що підхід дисертанта до вирішення проблеми формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін характеризується фундаментальністю, ґрунтовністю дослідження. Варто відзначити добру структурованість роботи, логічність викладу, якісне оформлення наукового апарату роботи.

Зауважимо обґрунтованість наведених дисертантом висновків, які базуються на грамотному використанні теоретичних методів: порівнянні, систематизації поглядів учених на різні аспекти досліджуваної проблеми, аналізу наукової психолого-педагогічної літератури, історико-логічного аналізу, аналізу нормативної документації для визначення мети, предмета, задач дослідження; аналізу та узагальнення філософської, соціальної, психологічної, управлінської, педагогічної, науково-методичної літератури для порівняння різних поглядів на досліджувану проблему; емпіричних методів: інтерв'ю, обговорення, опитування; методу математичної статистики для обробки інформації, кількісного та якісного аналізу емпіричних даних; побудови таблиць, діаграм для узагальнення та унаочнення інформації.

Слід відзначити досить широку емпіричну базу дисертаційної роботи, яку склали результати глибокого дослідження вітчизняного досвіду з означуваного питання. Також проведений ґрунтовний вторинний аналіз даних низки зарубіжних досліджень.

Справляє позитивне враження джерельна база роботи. Недостатня розробленість вітчизняною педагогічною наукою проблематики спонукала дисертанта звернутися до численних іншомовних джерел. Наукові праці та публікації, включені до списку використаної літератури, насамперед вітчизняної, свідчать про фундаментальне опрацювання проблеми формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін, і високий рівень наукової підготовки автора, його наукову зрілість.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

У вступі чітко обґрунтовано актуальність проблеми, науково коректно сформульовано мету, яка корелює з темою, та конкретизується у завданнях, окреслено об'єкт та предмет роботи. Логічно окреслено систему використаних в роботі дослідницьких методів.

У першому розділі – **«Теоретичні основи дослідження проблеми формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки»** – сформульовано основні категорії дослідження, простежено генезис понять «культура» й «педагогічна технологія» як складових технологічної культури майбутніх учителів; визначено структуру досліджуваного феномена та особливості професійної підготовки майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у контексті формування їх технологічної культури.

З'ясовано, що поняття «культура» й «педагогічні технології» як самостійні дефініції почали активно використовуватися в першій половині ХХ ст. та набули поширення у кінці ХХ – початку ХХІ ст. Доведено, що тип культури змінювався на кожному історичному етапі розвитку суспільства. Визначено, що сучасна технологічна культура спирається на раціональне знання, є результатом прогресу та перетворення навколишнього світу, одним із типів універсальної культури, частиною професійно-педагогічної культури вчителя та основою технологічної компетентності майбутніх учителів. У дослідженні технологічну культуру майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін визначено як інтегральне особистісне утворення, що є результатом інтеріоризації освітніх цінностей, знання етичних норм поведінки й педагогічних технологій, яке характеризується сформованістю технологічних умінь та здатностей, творчою перетворювальною діяльністю.

Доведено, що технологічна освіта є засобом досягнення технологічної культури. Вона передбачає оволодіння системою методів і засобів перетворювальної діяльності зі створення матеріальних і духовних цінностей. Розглянуто систему технологічної освіти упродовж усього періоду навчання в середній школі, пропозиції щодо вдосконалення технологічної освіти, можливості запровадження наскрізної технологічної освіти молоді в системі «учень-студент-фахівець».

У другому розділі – **«Методологія і методика формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки»** – визначено методологічні підходи та організаційно-педагогічні умови формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін; розроблено й теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки.

Доведено, що обрані методологічні підходи розкривають базові теоретичні положення, є першорядними у процесі проведення експериментальної роботи. На основі аналізу генези проблеми формування

технологічної культури майбутнього вчителя доведено існування двох основних методологічних підходів до її вивчення: *культурологічного і технологічного*. Визначено багатоаспектність тлумачення поняття «педагогічні умови» як характеристики педагогічного середовища; обставин, необхідних для перебігу педагогічного процесу; факторів, шляхів, напрямів педагогічного процесу; уявних результатів педагогічного процесу; форм, методів, педагогічних прийомів.

У процесі дослідження було використано моделювання як метод дослідження і побудови образу досліджуваного об'єкта (моделі) на підґрунті узагальнення й абстрагування теоретичних відомостей про нього. Доведено, що структурно-функціональні моделі як сукупність мети, принципів, структури, функцій, педагогічних умов та методів і засобів їх реалізації віддзеркалюють систему дій та етапів у процесі формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін.

Розроблена структурно-функціональна модель формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки імітує організаційну структуру оригіналу з урахуванням його функцій. Завершеність стадії теоретичного моделювання відкрило можливості щодо її практичного застосування в процесі професійної підготовки у ВНЗ, узагальнення результатів дослідження та визначення рівнів сформованості технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки.

У третьому розділі – **«Експериментальна робота з формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки»** – охарактеризовано проведення констатувального й формувального експериментів; простежено динаміку рівнів сформованості технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін.

Вимірювання технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін передбачало діагностування результатів підготовки за *ціннісно-мотиваційним, когнітивно-операційним, організаційно-діяльним й етично-творчим компонентами*. З метою проведення експериментальної роботи підібрано технологічний інструментарій, який вмщував валідні методики, був доступним для використання студентами, а саме: тест М. Рокича «Ціннісні орієнтації працівників», експрес-діагностика організаторських здібностей і діагностика емоційно-діяльної адаптивності; визначення рівня невербальної креативності та діагностика етики поведінки вчителя загальнотехнічних дисциплін. У процесі проведення експериментальної роботи також використовувалися: авторська методика *«Технологічна культура вчителя»*, результати екзаменаційних сесій, самотійної роботи, експертні висновки вчителів-предметників і педагогів-методистів під час проведення педагогічних і навчальних практик.

Завершується робота досить розгорнутими висновками, які впливають зі змісту роботи, є логічними, слугують віддзеркаленням основних результатів дисертаційної роботи.

Виходячи з аналізу основної частини дисертації, можемо дійти висновку, що мета дисертаційної роботи в ході виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

На наш погляд, результати дисертаційного дослідження характеризуються теоретичною та практичною значущістю. Вони можуть бути використані: для проведення теоретичних досліджень з теорії і методики професійної освіти, а також для розробки навчально-методичних посібників і навчальних курсів, написання рефератів, дипломних робіт з педагогіки; для проведення порівняльних педагогічних досліджень щодо формування технологічної культури у майбутніх учителів трудового навчання та технологій; у навчальному процесі, зокрема під час викладання навчальних дисциплін; у системі підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогів.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні положення та висновки дисертаційної роботи викладено у 14 наукових працях, одна з яких опублікована у виданні України, яке включено до міжнародних наукометричних баз.

Таке представлення результатів наукової роботи є достатнім. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає вимогам ДАК України та «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника». Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації.

Основні положення та результати дослідження обговорювалися на науково-практичних конференціях різних рівнів: *міжнародних* – «Розвиток ключових компетентностей майбутніх учителів у процесі професійної підготовки» (Переяслав-Хмельницький, 29.02.2016 р., форма участі – заочна), «Безпека життєдіяльності, екологія і охорона здоров'я дітей і молоді ХХІ сторіччя: сучасний стан, проблеми, перспективи» (Переяслав-Хмельницький, 25-27.09.2016 р., форма участі – очна), «Психолого-педагогічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців на компетентнісній основі» (Переяслав-Хмельницький, 28.02.2017 р., форма участі – заочна); *всеукраїнській* – «Формування професіоналізму фахівця в системі безперервної освіти» (Переяслав-Хмельницький, 15-16.04.2015 р, форма участі – заочна).

Спрямованість науково-практичних конференцій, де відбувалася апробація дисертаційного дослідження, характер статей та монографії дисертанта, у яких відображено положення дисертації і результати проведених досліджень, повною мірою розкривають дослідницьку проблему формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки. Загалом вважаємо, що дисертація пройшла належну апробацію; вона є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого А.Ф.Литвином дисертаційного дослідження. Наголосимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне зазначити наступні дискусійні положення та зауваження до поданої дисертаційної роботи:

1. Авторське визначення технологічної культури, як інтегральне особистісне утворення, що є наслідком інтеріоризації освітніх цінностей, знання етичних норм поведінки і педагогічних технологій, яке характеризується сформованістю технологічних вмінь та здатностей, творчою перетворювальною діяльністю студентів. (С.44), на нашу думку, повинно враховувати і фахові компетентності майбутнього вчителя.

2. Структурно-функціональна модель формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки (рис. 2.1) доцільно було дещо деталізувати конкретним взаємовідношенням між елементами та їх групами.

3. Репрезентативність вибірки константувального етапу експерименту не викликає сумнівів (232 студенти), але вона значно виграла б за рахунок розширення географії навчальних закладів, а не обмежувалась Києвом та Київською обл.

4. Дисертаційна робота, на жаль, не позбавлена стилістичних помилок та технічних неточностей, зокрема в оформленні таблиць та рисунків, подекуди превалює описовий стиль.

Загалом, висловлені зауваження не ставлять під сумнів отримані наукові результати та повністю можуть бути виправленими у подальшій науковій роботі дисертанта.

Загальний висновок

Дисертаційна робота на тему «Формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки» виконана вперше і поглиблює існуючі знання педагогічної науки, а саме є суттєвим внеском до теорії і методики професійної освіти.

Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях повністю відповідають вимогам до кандидатських дисертацій.

Вважаємо, що дисертаційна робота на тему «Формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (зі змінами), а висвітлені в ньому теоретичні положення і отримані результати можна кваліфікувати як вагомий внесок у розвиток теорії і методики професійної освіти, а її автор - Литвин Андрій Федорович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

кандидат педагогічних наук, доцент,
декан Інженерно-педагогічного факультету
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, м. Київ

Д. Е. Кільдеров

